

Д. А. К О Е Н

БЕСЕДЕ

ПОСВЕЋЕНЕ

СРПСКОЈ ОМЛАДИНИ МОЈСИЈЕВЕ ВЕРЕ

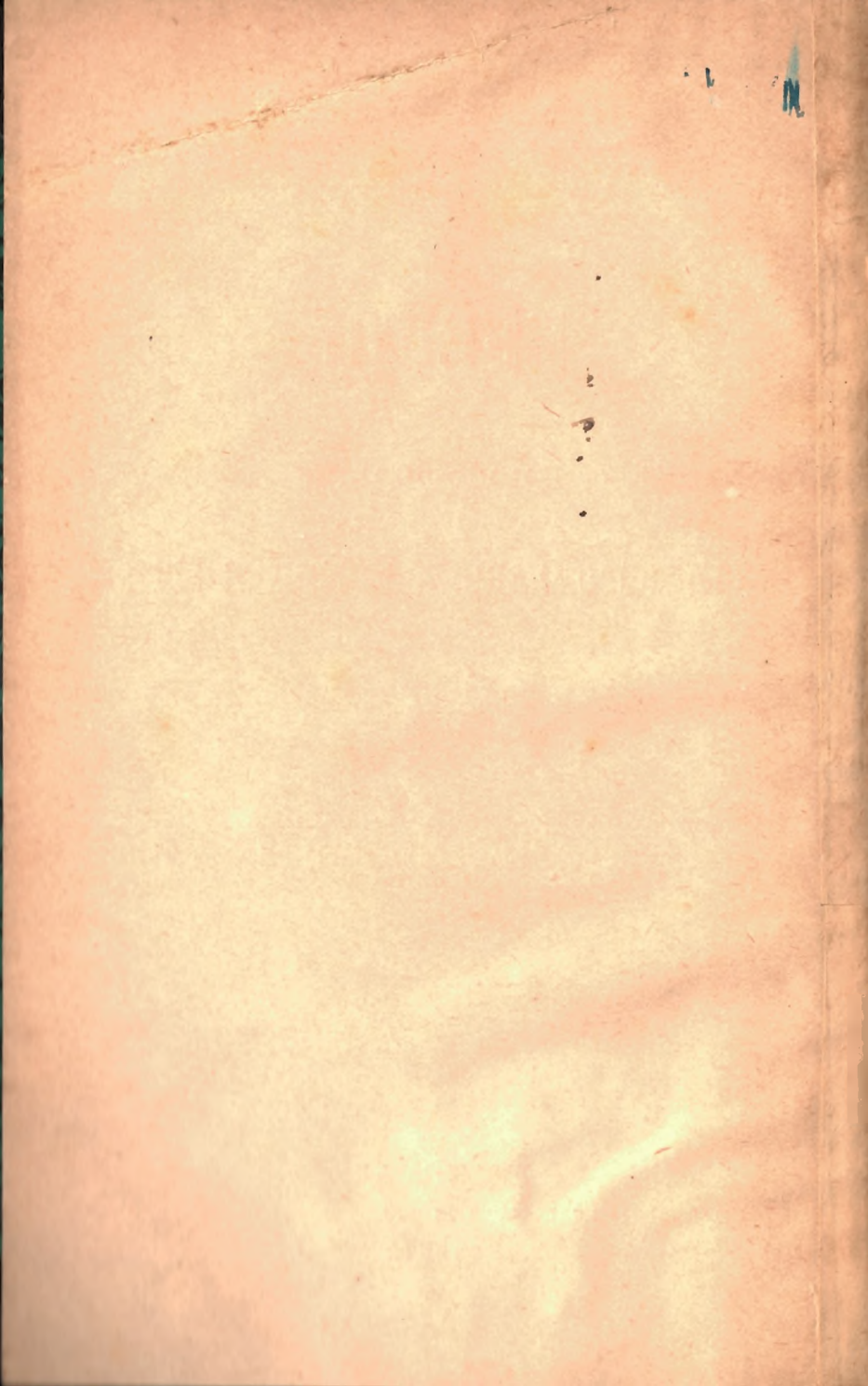
Приход намењен фонду сиромашних великошколаца
и овд. „Српско-јевр. Омладинској Заједници“

У БЕОГРАДУ

ИТАМНАРИЈА СВ. НИКОЛИЋА ГОР. ГОСПОД. ЈОВАН. УЛ. БР. 63.

1897.

Blank page with faint bleed-through text from the reverse side.

У тренутку, када се у нашој средини, у нашој црквеној општини, стицајем околности међу омладином опажа мало живљи и озбиљнији покрет у савременијем духу, у правцу просветно-религиозном, која појава треба да зарадује сваког правог пријатеља истине и напретка; када, дакле, сваки омладинац, Мојсијевац, прожет народним духом, све већма долази до уверења и самосвести, да му је једини задатак и прави спас у животу, да свима својим поступцима делом докаже и у души осети: да је он прави Србин, Србин Мојсијевац, и да једино у том духу и правцу треба и мора своје идеале да ствара и гаји, ако себи и својима у животу добра жели, — у таквом, велимо, тренутку, ево, радо пружамо неке своје раније скромне *Беседе* у нади, да ће можда сваки омладинац за своје патриотске тежње и аспирације и у њима наћи извесну дозу оне душевне хране и благотворног балзама, којим треба свој млађани дух да напаја, па да на скоро у име Бога с правим поносом сме рећи и тврдити:

„Јест; ја осећам, ја јесам а донста и хоћу и треба да будем прави Србин, Србин Мојсијевац. Јер сам у души уверен, да ми моја мила и потпуно толерантна отаџбина Србија, не ће, нити као таквом може, и најмање сметати, да до миле воље мирно и спокојно, па и с поносом, свесно исповедам ону свету веру мојих праотаца, који су, као свештеници света, први прокламовали већ од свију признати Монотеизам у човечанству.“

Када смо пре петнаест година у прилици патриотски јавно констатовали, да су сви наши саверници, који су у овој земљи света угледали: Срби Мојсијеве вере, Срби Мојсијевци, и да као такви, треба а и морају српском народу да припадају, — тад смо са резигнацијом, кидајући једном за свагда са дотадањим предрасудама традицијом задобивеним, хтели наговестити, — *ново време*, — *будућност*, — *омладину*, која прожета просвећенијим духом према приликама ствара и нове друштвене појмове.

С тога и просвећујемо ове Беседе српској омладини мојсијеве вере, чији је најдостојнији представник „*Српско-јеврејска омладинска Заједница*.“

Судећи по досадањем њеном патриотском и енергичном раду, ова млада дружина много обећава, наговешћујући, да ће она ускоро бити *прави стожер* око кога треба сва наша омладина да се скупи, ако смо вољни, да се у нашој средини, у општу корист, што брже и енергичније поради на нашем препорођају у духу народном.

Жеља нам је најмилија, да нас сваки омладинца у истом духу и правцу што већма *делом превазиђе*, гледајући у томе *приближење и остварење нашег идеала*.

Нека, дакле, Свевишњи, на опште добро, благослови и под закриље своје узме *одважни почетак патриотског покрета омладине*, те мошне уздицице наше лепше будућности.

Д. А. КОЕН,
АДВОКАТ.

На Пасху —
Цвети — 1897. год.
у Београду.

Б Е С Е Д А

изговорена у Пожаревцу 1. Фебруара 1881. године

приликом приређене забаве у корист

ФОНДА ЗА ПОДИЗАЊЕ ЈЕВРЕЈСКОГ ХРАМА

ИЗВЕЩА

О РАБОТАХ КОМПЕТЕНТНЫХ ОРГАНОВ

ПО ПРОВЕДЕНИЮ РАССЛЕДОВАНИЯ

ПО ДЕЛАМ О ПРЕСТУПЛЕНИЯХ

Поштоване госпође и господо !

Позван од стране овдашњих грађана је-врејске вероисповеди да овом приликом неколико речи проговорим, сматрам за своју највећу част а и најпријатнију дужност, да вас најпре у њихово име поздравим и свима кажем : добро нам дошли премили гости наши !

Тиме, што нас ево нарочито ви, поштоване госпође и госпођице, ваљом милом посетом удостојисте, врло много доприносите, да ова наша игранка најсјајније и најсвечаније испадне ; што по свој прилици не би могло бити без вашег тако лепог и свима нама особито драгог одзива.

А ви, господо, дични и врли грађани ове вароши, поред свега осталог и овим многобројним вашим присуством очигледно нам дајете доказа, да сва она некадања узајамна братска осећања, која су ваши дедови и очеви, следејући добротворним саветима матера вањих, сва-

гда гајили према својим добрим суграђанима, Јеврејима, у овој вароши још за време славног и толерантног, блаженопочившег Књаза Милоша Обреновића I, — да она иста, велим, братска осећања налазе сада у наше време у вама — достојним њиховим синовима и унуцима — све искренија и срдачнија одзива; и то сада, господо, када се коло судбине за милу нам домовину Србију готово циновским корацама у свему на боље и срећније креће; данас, када у земљи нашој, као и у осталом образованом свету, свуда већ провејава нов дух времена, — *дух једнакости, слободе и братства без разлике вере и народности.*

Да, господо! Напојени само тим просветним и напредним духом; руковођени при том још и самим осећајима човечанске узајамне љубави: ви се из дубине срца вашег осећате побуђени, да све ваше миле суграђане Јевреје у свему за равне себи сматрате. Јер, из више до данас по земљу нашу врло важних и судбоносних прилика, мислим, да сте се потпуно уверили. како смо сви без разлике у животу позвани, да своју судбу у свему подједнако делимо, као што и *јесло, ми сви, грађани једне и исте државе*, — државе наше независне Србије.

Да све ово донеста постоји, позивам се на нас, мили моји суплеменици! Кажите, слободно браћо: зар би сте се ви иначе могли тако лако одважити на ово ваше важно подузеће, на подизање јеврејског храма, — да вас најпре нису они, наши верни пријатељи и суграђани хришћанске вероисповеди, потпуно уверили о сталним, искреним и пријатељским односајима

према вама? — Шта, ви ћутите и ништа не одговарате? — Та да, браћо! Ја ипак ваш одговор потпуно погађам, одговор, који се не даје тако лако речима исказати. Са ведрих лица ваших јасно читам израз праве радости, израз особитог одушевљења, израз одобравања. Хтети би сте ми с драге воље одговорити: „јесте, суплемениче и верни пријатељу наши, све истина; потпуно погађам наше мисли“, — ал' вам се искрено срце од милине у радости топи, па не можете; јер, врло природно, да кад је срце препуно, онда уста не могу да проговоре.

Као што рекох, господо! Охрабривши их најпре у начелу за подизање јеврејског храма, — ви сте им уједно дали и видљива, значајна знака бескрајне ваше толеранције према њима; тиме пак, што их, сво, и вашим дарезљивим добровољним прилозима знатно потпомажете, — очевидно је, да врло много доприносите и скоро остварењу његовом. Ви то, браћо суграђани хришћанске вероисповеди, чините с тога, што врло добро знате, да ће се у том нашем јеврејском храму, тако исто као и у вашој хришћанској цркви, проповедати и славити један исти Бог у кога сви без разлике верујемо; што знате, да су у главном начела наше Мојсијеве вере, — као између осталог: *„љуби бљижњег свог, као себе самог“* — уједно и начела ваше хришћанске вере. —

Браћо суплеменици! Кад вас дакле сви без разлике грађани ове вароши подједнако потпомажу у овом вашем предузећу, као знак искрене љубави према вама. — онда ми допустите, да вам се овом приликом, као истински ваш пријатељ и родољуб, искрено желећи, да

вам се ови братски одношаји у заједничком животу и у будуће што дуже и боље одржавају, обратим овим речима :

Нека нам школа и црква буде први основ правом ослобођењу нашем. Она просвећавајући дух а ова облагорођавајући срце наше. Јер, снабдевени само са тако светим оружјем, можемо слободно и поуздано најжешћег нашег непријатеља победити, непријатеља, који нам се свуда тајно и невиђено скрива, те нас још никако неће на миру да остави, непријатеља, кога : *предрасудом* називамо. — Пођимо дакле, браћо, и ми једном за духом времена. Стресимо са себе већ старинску ношњу и особине, које нас не само раздвајају од просвећене наше једнокрвне браће осталог образованог света, него и од самих наших суграђана Не-јевреја. Па, ако то не могу и неће наши штовани старци да учине, највише мислећи, да све што је старинско, по себи мора бити врло свето и Богом дано, онда нека их. Будимо бар ми, — тај млађи нараштај, — достојни и довољно свесни новог положаја, који нам се сада у друштву ствара. На млађима свет остаје. — Постарајмо се дакле браћо, да се код нас, српских Јевреја, што пре народни српски језик одомаћи, језик, који ваља да нам уједно постане и правим материјним језиком. Јер, упознавши се добро најпре са језиком, упознаћемо постепено и сам дух народни. Видећемо у њему, како народ српски од најкада љуби, цени и уважава правду, кади је у својим песмама народним овим врло драгоценим и карактерним речима изражава :

„Марко сине, једини у мајке !

„Не била ти моја рана клета.

„Немој сине, говорити криво
 „Ни по бабу ни по стричевима,
 „Већ по правди Бога истинога;
 „Немој, сине, изгубити душе;
 „Боље ти је изгубити главу,
 „Него своју огрјешити душу.“

.

Браћо! Уздајмо се у Бога, да ће, данас-сутра, народ српски том истом њему својственом праведном мером делити и нама — српским Јеврејима — правду.

Допустите ми најзад поштоване госпође, господо и браћо, да завршујући ову кратку беседу у овом тренутку одушевљења из дубине душе узвикнем :

Нека се са светим храмом уједно усели у ову варош благослов божији и срећа народна. Нека на свагда у дубину његову утону све друге страсти наше, до искрена и верна љубав за милом нам и драгом домовином Србијом у којој најпре угледасмо света. Одајмо се вавек њој и телом и душом, јер све што имамо и својим називамо, њој — општој матери нашој, — дугујемо. Нека се вечито међу нама славе и приповедају витешка, знаменита и епохална дела омиљене нам владајуће Династије Обреновића. Нека никада међу нама не угине страстна и њежна љубав за породицама нашим, као за најважнијим основом друштвеним. Нека нам и васпитање наше миле деце, као достојног нами

будућег параштаја, буде у животу најсветија дужност, јер ми за њих одговорност носимо.

У то име сложено сада кличемо сви :

Да живи Његово Височанство победоносни и славни Господар Књаз наш Милан М. Обреновић IV!

Да живи Њено Височанство наша премилостива и племенита Госпођа Књагиња Наталија!

Да живи Његова Светлост љубљени наш Престолонаследник Књажевић Александар!

Да живи и цео народ српски, кога део престављамо и ми, браћо Срби јеврејске вероисповеди!!!

Б Е С Е Д А

изговорена у Шапцу 23. Јануара 1882. године

приликом приређене забаве у корист

ФОНДА ЗА ПОДИЗАЊЕ ЈЕВРЕЈ. ХРАМА.

Поштоване Госпође и Господо!

Окружен овако многобројним, врло достојним и лепим збором, као новом још за ме појавом на коју навикнут нисам; а од стране милих и оданих мојих суплеменика, грађана ове вароши, умољен, да овом приликом коју реч проговорим: једва се, готово устежући, и усуђујем, господо, да то учиним на нашем народном српском језику. На језику оном, који и ако ми је врло мио, врло драг, и с поносом га, као веран син ове земље, за свој матерњи језик сматрам, ипак још нисам свестрано у стању да савладам с тога, што одма у првим и најњежнијим годинама блаженог детињства свог, услед по себи тада тако створених ми околности, не бејаш тако срећан, да га још за рана у кући милих родитеља својих говорим, и на њему прве своје појмове изразим, но тек доцније у општој кући народној — у школи — међ' друговима својим.

Али, поред свега тога, ослањајући се ипак на својствену вам доброту и милосердачност: слободан сам а и част ми је, у име овдашњих грађана јеврејске вере, најусрдније захвалити се вама, поштоване госпође и госпођице, што у највећој овако сјајности изволите ову нашу забаву у тако племенитој цели приређену увенчати вашим лепим и богатим присуством, без

чега се овако сјајна забава ни замислити не би дала.

А и вама, мила браћо суграђани, на овако срдачном одзиву, што високо ценимо, и са особитим задовољством сматрамо као веран израз и знак узајамног поштовања, братске симпатије и утврђења већ отпочетог новог међусобног зближења, као једни услов рад што бољег нашег упознавања и потпомагања у заједничком животу.

Па која ли је та чаробна моћ? Ко ли тај тако благотворни а невиђени пријатељ наш коме једино имамо да заблагодаримо, што се, ево, с дана на дан све већма зближујемо и боље упознајемо?

Ко други, господо, ако не *просвета*, која се како који дан, све више код нас шири. — Просвета дакле, та узвишена и величанствена моћ духа људског, која обарајући немилосрдно на све стране недогледне препоне и сметње предрасуда, зближује људе разних вера и народности, па као светао дух неки крчи себи све даље и даље пута по свету, остављајући свуда за собом највећу толеранцију међу њима, — та иста, велим, благодетна моћ, налази, ево, већ и код нас свога достојног земљишта.

И овдашњи грађани јеврејске вере убеђени да сте и ви, господо, тим истим просветним и напредним духом задахнути, о чему, будући у непрекидном додиру с вама, налазе довољно доказа у сталним и пријатељским свакидашњим вашим одношајима према њима: ево се једном после еколо 40. годишњег свог ста нована у овој вароши одважнине, да у достојној

вашој средини себи храм подижу, те тиме даду и видљива знака јединој међу нама разлици, — разлици у вери.

Господо! На реду би сада било, да кад је реч о подизању храма и рекнем коју о религији у опште. Али, пошто би ме то, као специјално једно питање далеко одвело, што за ову прилику и није, — то вас најучтиввије молим да ми не замерате, што, ево, преко тога ћутом прелазим, да би даље још неколико речи у опште проговорно, што према нашим околностима за много потребније налазим.

Запитаће нас можда ко год па казати: зар ви данас, када се на све стране као неопходна потреба живота школе изнесују, тражите да себи храм подижете?

Господо! Зар нама — Србима мојсејеве вере — поред свог оделитог храма и припремне религијозне школе још друге какве школе осим опште народних требају? — Не. Не требају нам никакве друге осим њих, у којима ће се сва без разлике деца наша, тежећи у свом животу једној и истој цели, подједнако у духу народном изражавати и у њима према способностима подједнако прве основе доцијам својим начелима пошрмати. У тим дакле школама народним наша ће се хришћанска деца још за рана навикавати, — као што се задовољством гледамо где се, ево, већ и навикавају, — да нашу јеврејску децу у свему као равна себи сматрају. И тако још из малена заједно живећи, и као другови школски подједнако одушевљени слађаним мислима невиног детињства, још у току тог школског живота рађају се међу њима неке везе наивног пријатељства као први

основ и почетак оним интимним одношајима, које ће тек доцније у свом озбиљном животу везивати. — То могу и својим сопственим искуством потврдити. — И тако, што старија бивају, све се боље науче, да једно друго поштују. На тај начин, слично оним благодетним бисерним капљицама воде, што без престанка падајући, у стању су на послетку да и најтврђу стену пролочу, -- на тај исти, велим, начин поред светлости тог постепеног изображења најлакше нестаје у животу свих оних предрасуда, што су традицијом задобивене.

Господо! Нека дакле сваки од нас, био хришћанин или Јеврејин, буде слободан у својој вери, али уједно и Србин и телом и душом.

Браћо суглемењаци! Да ли се и ми у Србе урачунамо? — Треба да се урачунамо.

А шта се то од нас тражи, па да слободно исповедајући своју мојсијеву веру, будемо уједно и прави Срби?

По мом врло скромном мишљењу тражи се у главноме ово троје :

1) *Тражи се, да и ми, као грађани ове државе, подједнако са целим народом носимо све оне жртве, које се рад одржања и унапређења нашег народног и државног опстанка изискују.*

Па да ли ми, браћо суглемењаци, ту свету дужност вршимо? Да ли донста и ми, као грађани, приносимо на свети жртвеник за слободу народну онолико колико треба?

Потпуно сам убеђен, да се ни у колико нећу огрешити ако слободно кажем, да ми према могућству и саразмерно маленом броју нашем ту свету дужност већ испуњавамо, вршећи као

и сви остали грађани, све без разлике грађанске дужности. А са својим жртвама, мислим, да нисмо ни онда изостали, када се мила домовина наша до скоро у ванредним и судбоносним приликама налазила.

Ми ту дакле дужност већ испуњавамо.

Шта се још од нас тражи?

2) *Тражи се, да нам народни српски језик буде уједно и прави матерни језик, јер смо овде рођени а ту и живимо.*

Браћо! Са задовољством гледамо, како се у нашим кућама с дана на дан све више и више народни српски језик одомаћује, и то по окружним местима куд и камо брже, но и у престоници самој. Истина, код нас још у неколико влада некултивирани шпањолски језик. Али, њега ће на брзо и нестати, кад га, ево, већ наш млађи нараштај много мање и нерадо говори. Њега већином говоре наше жене и старци, који, немајући у свом животу ни прилика да га науче, српски језик тако добро и не говоре.

Господо! Ко се између нас неће од срца обрадовати, кад посматрајући какво наше младо јеврејско детенце, види, где и оно исто тако чисто, лепо и милозвучно српски говори, као да је баш право српско-хришћанско дете, нити на себи и најмање што приметити даје, да оно таково и није.

Према томе, дакле, очевидно је, да и тај други услов — одомаћење српског језика — и ако не у потпуној још мери, а оно бар у главном такође код нас постоји.

Даље тражи се :

3) *Да ми, мимо веру своју, гајимо у себи у главноме онакве исте мисли и осећања, као и сви остали Срби у овој земљи.*

Господо! Зар човек, и ако од природе као најслабије створење, не допире, виспирним својим духом до највишег ступња изражавања, само ако му се прилике за то створе? Обично је дакле човек — осим геније — резултат околности у којима се налази, времена — кад, и места где он живи. —

Према томе, зар сте ви браћо, — тај старији нараштај — сами за то криви, што живећи до скора одвојено засебним животом не имадосте прилика, да с народом у ближи додир долазите, с њим чешће своје мисли и осећања измењујете и на тај га начин што боље упознате, као што се, ево, нама млађима такове прилике већ на све стране пружају? До вас дакле, у томе никакве кривице нема

Зар ми — тај млађи нараштај — који смо у животу свом били тако срећни, те смо имали прилике изобразити се по николама у духу народном заједно са осталом српско-хришћанском децом, *зар ћемо ми о отаџбини нашој Србији, о народу српском, о славној његовој будућности моћи друго што осећати и мислити, но остали наши другови?* — *Никако, јер је то немогуће.*

Врло је дакле природно замислити, да ћемо, упознавши се све боље и боље са српским језиком, уједно боље упознати и сам дух народни. на га на тај начин постепено и неприметно са свим себи и приевојити.

На путу смо дакле, браћо, да се и ми једном препородимо и по светој дужности прави Срби постанемо.

Мили моји суплеменици ! Оћемо ли и онда, када се свестрано у српском народном духу изобразимо, оћемо ли и онда остати као добри Јевреји верно исповедајући веру својих праотаца ?

Не треба нам за то бољег примера, но да се угледамо на нашу једноверну браћу осталог образованог света.

Зар је Др. Јелинек садањи бечки рабинер, чије језгровите и лепе беседе сви без разлике, хришћани и Јевреји, са највећим задовољством слушају и не питајући чије је он вере, зар је, велим, он за то само мање Јеврејин, што је потпуно у духу свог немачког народа изобразен, те тиме и може достојном свом високом позиву да одговара? — Зар је даље француски Јеврејин, адвокат Кремије, бивши министар финансије и правде а у последње своје време и сенатор, био у свом врло славном животу мање Јеврејин зато, што је свестрано био изобразен у духу свог француског народа ?

Браћо! Разликујмо добро : светлост — од мрака, религију — од фанатизма, побожност — од сујеверства. Само изобразен човек може уједно да буде и религијозан, побожан, а не изобразен никако. Јер он ту божанствену идеју, тај драгоцен камен и не уме да цени, он чисту религију и непојима. —

Према томе, уверени дакле будимо, да у колико бољи Срби постанемо т. ј. у колико се у духу народа српског, коме и припадамо, будемо боље изобразили, у толико ћемо и бољи Јевреји бити, јер ћемо бити изобразенији, па по томе и побожнији.

И онда, као тако изображени, каква слава, каква част, понос и срећа за нас Србе мојсијеве вере, да делимо судбину са оним народом, — народом српским — који је, у колико сам ја у стању да ценим, судећи по умним његовим способностима као даровит, толерантан, храброга срца а при том још одан слободи и једнакости, позван да по свом природном положају на југоистоку Јевропе игра улогу светско-историјског значаја. Великој и славној његовој будућности истом зора свиће. *А многохваљена влада пресветлог Његовог Височанства Књаза нашег, која свестрано појимајући свој тежки а високи позив, данас када се мила домовина наша налази у свом препорођају, тражи, да државу консолидује на темељу најиространије правичности, потпуно смо уверени, да никако неће узимати веру као мерило за државна добротинства. И проглашењу наше равноправности тим ће пре приступити, што зна да ће то проглашење бити само државо-правни акт, коме основа почива у томе, што смо већ и у очима самог народа сматрани као заслужни, да с' њим у правима једнаки будемо.*

А избраници народни, када ће данас сутра по девизи народној :

*„Ни по бабу ни по стричевима,
„Већ по правди Бога истинога.“*

свој глас за то дати, онда тај државоправни акт — проглашење наше равноправности — неће само бити уписан у законнику државном, но и у срцима свих наших хришћанских суграђана. И тада, тада само, из дубине душе наше тронути, са одушевљењем ћемо узвикнути

па казати : *Ох! тебе Боже, хвалимо, што су ево и на нас Србе мојсијеве вере примењена она савремена начела, која већ свуда по Србији владају, те и ми сада већ уживамо сва она грађанска права, која су нам некада била одречена!*

Браћо суплеменици! Нека нам за то од сад просвета у нашој средини буде први и најглавнији основ правог ослобођењу нашег. И једном већ слободни, покажимо и делом, да смо заиста достојни новог нашег друштвеног положаја. Докажимо дакле путем врлина, да и ми, умемо и можемо добри грађани бити. *Пођимо дакле браћо, и ми једном за тим новим духом времена — за просветом, која никако неће да разлика у вери, буде уједно и разлика у праву.*

Поштоване госпође, господо и браћо! Љубимо заједничку нам милу домовину Србију у којој сви угледаемо света телом и душом. Јер све што имамо и својим називамо, њој — општој матери нашој — дугујемо. Немојмо се дакле варати па мислити, да се права љубав према отаџбини састоји у неком вајном тесно грудом патриотизму по коме из неких назови државних обзира и интереса треба мрзити друге вере, друге народе. Не, него са свим противно.

Господо! Ја у овом тренутку одушевљења и немам довољно речи којима би био у стању ту божанствену идеју — љубав према отаџбини — потпуно и лепо описати; но остављам да у место мене говори наш врли родољуб г. Милићевић, који у славном свом делу „Кнежевина Србија“ о тој идеји вели ово:

„Љубав према отаџбини није у мржњи других народа, других вера ових или оних својих суграђана. Право божанско осећање,

којим нас испуњава истинско родољубље, јесте она братска милошта спрема свију људи која нас вуче к свима својим суграђанима, који и у партијској борби, и у вероисповедној разногласници, и у месној засебности, и у личној задевици, гледа пред собом увек свога равноправнога суграђанина, свога брата, члана заједничке нам отаџбине, сина једнога за све — Бога.“

Таквом дакле божанственом љубављу, љубимо, господо и браћо и ми своју милу отаџбину. Јер, кад је Бог, као творац васпоне у кога сви без разлике верујемо, хтео да међу нама овде на земљи буде више вера тиме што је допустио да се роди Мојсеј. Христос и Мухамед, као основатељи истих, — на нама је бар смртнима, да се међусобно трпимо и као рођена браћа љубимо, као што и све благо дети неба подједнако уживамо, и све нас једно и исто сунце подједнако својом топлотом загрева.

Молећи свагда Бога, да само таква љубав у нама преовлада, из дубине душе сложено сада узвикнимо сви :

Да живи Његово Височанство витешки, победоносни и славни Господар Књаз наш Милан М. Обреновић IV !

Да живи Њено Височанство премољствива и племенита Госпођа Књагиња наша Наталија !

Да живи Његова Светлост, та узданица срећније и славније српске будућности, дични и љубљени наш престолонаследник Књажевић Александар !

Да живи и цео народ српски кога део престављамо и ми браћо Срби мојсијеве вере !

Б Е С Е Д А

изговорена 20. Јула 1889 год. на дан Миропомазања
Краља Александра I. у Пожаревцу
приликом у синагози приређеног свечаног
благодарења од стране тамошње
црквено-јеврејске општине.

Поштована господо !

Зар није од потребе да вам се оправдам, што као лајик немам ни довољно спреме, ни довољно способности, да са овог светог места коју проговорим, не у име своје, већ у име мојих овдашњих саверника, и то кад нарочито? данас, када се по свима храмовима миле отаџбине наше говоре и слушају најдивније, најјезгровитије и пуне духа и полета беседе? — Није од потребе, јер, кад ме они, врло добро познавајући претерану моју скромност, ево, ипак и по трећи пут почаствоваше, да у њихово име говорим, — онда немам ни права, ни разлога, да се извињујем. Но ја баш и нећу да се оправдам; нећу нарочито с тога, што и сам, као Србин — Мојсијевац и веран син ове земље у којој угледах света, сматрам за особиту срећу и част, што ми се овим даје прилика, да се данас чује и мој скромни, врло скромни, готово бојажљиви али уједно, мислим и патриотски глас, и то данас на дан миропомазања Његовог Величанства младога и милог нам Краља Србије, Александра I. О, господо драга! па данас, као дан, када се обавља тако знаменити чин опште народне жеље и радости, треба, мислим, да се чује сваки Србин патриота, па ма како он невешт говорник био, кад материјала за то већ и довољно имаде.

Па да ли доиста ова земља памти до данас каквог год светлијег и радоснијег дана од данашњег, после оног и онако тужног и по све Српство онако кобног Видов-дана, који зави у црно цео српски народ? После Косова, на ком би саломљена светла круна негдашње моћне и врло чувене царевине српске? Та само помисао на то, да је данашње Миропомазање Његовог Величанства први и најзнаменитији чин, који се обавља у милој отаџбини нашој после прослављене колико тужне, толико и поносне Косовске петстогодишњице, — довољно је; па да сваки Србин родољуб у души својој осети, е је то доиста прво знамење нове славе и још светлије будућности народа српског; да у свом народном заносу доиста поверује, е је данашње Краљевско миропомазање у поноситој седмовратној Немањинској Жичи, у тој дивној задужбини Стевана Првовенчаног намењеној, да се у њој Краљеви српски крунисавају, уједно и неко велико знамење Господње; да је најзад овај опити и врло радосни глас народа српског, то исто што и одјек и знак самог Цара небеског!

Кажите ми, господо, како онда да Србин таквим мислима напојен, овако пун наде, овако пун поноса и пун поуздања у своју моћ и свесност своје велике будућности не помисли у својој унутрашњости, не поклони вере унутарњем неком тајанственом гласу, који га усхићује и који му вели: „та Србине драги ти, који си вазда за време вековних тешких искушења у својој души ипак гајно неизмерно уздање, да ће једном доћи крај твом искушењу; да ће милој мајци твојој Србији и народу српском опет једном засинути лепши дани; да ће ти се по

неком времену опет родити сунце негдашње твоје слободе, славе и величине“, — како велим, онда, да он у себи не неверује: да је данашње ми-ропомагање дичног нам Краља у малољетству, претеча и неки одсјај царског Његовог крунисања у пунољетству? — Та љубљеног нам Краља Александра већ прати благослов божији још од првог момента како је и дошао на овај свет! Јер. Његово Светло рођење пада баш у оно епохално време најновије историје наше, када се општа и мила мати свију нас синова ове земље, прикупивши сву своју снагу, најзад храбро одважила те Турској објавила први свој рат за независност. Први је, дакле, поглед бистрог ока Његовог Величанства пао већ на скоро независну Србију. Анђели му небески већ од првог тренутка наговешћују, да ће Он бити чедо љубљеног народа свог и Геније нове подмлађене Србије, на кога су пали први зраци нове српске слободе; да ће под Њим Србија достићи некадању своју слободу и сјајну величину силног цара Душана; да ће Он бити Тај Богом намењени Велики Србин на чијем ће светлом лицу ускоро засннути давно зажељени Идеал Српства, у који Идеал сваки Србин телом и душом верује и веровати мора, као што верује и врло добро зна, да после тамне ноћи сједује и мора сљедовати дан.

Господо драга! Кад само помислимо, да данашња свечаност пада после прослављене већ Косовске пететогодишњице; кад даље у мислима одмеримо тенденцију и велики значај како једне, тако и друге опште народне свечаности; кад најзад бацимо поглед на прошлост некадању и садашњост, па обе те свечаности

упоредимо и међусобно сравнимо : онда нам на очи излази дивна једна перспектива, величанствени један призор, узорити и јединствени пример у историји народа. Јер тамо на Косову, на тим Термопилима српским, на том сваком Србину врло светом месту видимо, где под најтежим искушењима у јуначкој, одважној и врло очајној борби најзад тоне сва скоро слава и величина царевине српске, где уцвељена Србија после тога тако рећи изумире, да дуги и вишевековни санак борави; док овде сада видимо Србију опет већ слободну, Србију младу, Србију пуну полета и наде на своју бољу будућност. Тамо, дакле, видимо проливену свету крв принету на жртвеник отаџбине српске; видимо за тим, где у Србији наступа највећа помрчина, тешка тама и дуготрајна ноћ. А овде? овде, хвала Провиђењу очима својим сада гледамо свануће, зору и праву светлост, која сваког Србина треба да крепи неизмерном надом.

И онда, какво чудо, каква замерка, ако српски народ сада под силним утисцима таквог свог народвог живота, коме је заиста ретко наћи слична примера у историји, дубоко потресен, у свом народном заносу, даје живља израза но иначе својим народним жељама, замисљајући у чаробној слици своју отаџбину, проширену, силнију и моћнију но сада? Може ли ма који патриота, ма који слободоуман човек, хуманиста и филантроп, да нам чини за то каква пребацивања? Та ваља, господо, знати, да је између свију страсти једна једита благодетна страст, страст узвишена и божанствена, страст без прекора и замерке : да је један јединствени занос, — национални занос, који човека узноси,

узвишује и ојачава ; да је потпуно оправдан и дозвољен само један јединствени идеални, Богом дани и најсветији фанатизам, — *патриотизам*. Тешко ономе народу, у коме та страст изумире! Тешко народу без свога идеала, без свог народног заноса! Таквом једном народу међу осталима нема живота! Њему су дани избројани. Такав је народ, јадан народ, који вечито остаје само тело без душе, вечито оруђе, само у рукама другог, вечито појава сваког презрења достојна.

А народ српски, такав народ није. Он је по мом скромном мишљењу, у колико га ја познајем, — држим, да се у томе не варам, — народ пун духа, од природе бистар и врло одважан, готово и преко мере куражан; толерантан, слободоуман; народ од енергије и иницијативе; народ демократски, па као такав и мрзи на касте и племићске титуле, пошто се и без свега тога већ од природе сваки Србин осећа довољно племенитим; а кад смо племенити, онда смо уједно племићи и без титула.

Да таква карактеристика није само занос, већ да је тако и у самој ствари, казују нам врло значајна историска факта. — По мом скромном мишљењу, народ српски баш тој његовој претераној одважности има највише и да заблагодари за данашње своје слободе. И реците ми, господо драга, који је то народ на балканском полуострову раван српском народу? Има ли другог каквог народа међу њима, који је народно ослобођење, народно ускрснуће тако појмно и схватио, као српски народ, који је сам собом, уздајући се једино у Бога и у своју сопствену снагу, не чекајући на помоћ другога,

(пошто је он чешће у помоћ другима притицао) на ноге јуначке устао, те себи први међу њима потпуну слободу извојевао; који је као прави демократски народ и духа таквог, вазда умео себи старешине да бира из своје сопствене средине а не туђинце? Ни један се други народ на балканском полуострву не може као он тиме подичити, јер посмотримо, па ћемо се, мислим, уверити, да су сви други ослобођени после њега и то туђом, а не својом помоћу, па су им увек с тога и туђинци старешине били. Таквих појава нити је код српског народа кад год било, нити ће, мислим, икада бити. — Па онда, господо, зар такав један народ пун самосвести, пун самопоуздања, обдарен најбољим врлинама може да угине? Зар њега може кад год са лица земље нестати? Не, не, никада! Провиђење и српски Геније то неће хтети, јер српски народ чека остварење велике културне мисије на Истоку!

Ето, такова и још много и много узвише-нија и племенитија осећања, уверен сам у души, надимају данас јуначке груди сваког брата Србина, сваког верног сина ове земље, ма које вере он био. Јер у тако ванредним тренутцима одушевљења, ма како човек покушао, не може ипак у довољној мери да се отме од опште народне струје, која га неизбежно гађа, да се у мислима својим узвиси до највиших идеала, до самог божанства; да се вине у више сфере где приступа немају ни личне зађевице, ни једнострани погледи, ни застрањени назори. Ту свагда пред очи излази само идеал народни; ту излази само цело Српство као једна и једноставна заједница, ту спас миле мајке отаџбине као подједнако драга свима синовима њеним без изузетка. —

А и ви, мили моји једноверци, следећући патриотској светој дужности као верни синови ове земље по примеру осталих храмова у отаџбини нашој, сакупите се у овом нашем храму, у овој нашој синагози, да такође светкујете данашњу опште народну свечаност, миропомазања Његовог Величанства. То чините овде у храму, као једином месту, у коме се од осталих милих ваших суграђана по вери одвајате. Јер иначе на сваком другом месту, у друштву и на дому, ви сте, браћо, сви равни, сви Срби Мојсијеве вере, оне вере, која вам налаже, да свом душом својом љубите Краља и ону земљу, — милу нашу домовину Србију, — у којој угледате света, где вам је уједно и све најмилије на овом свету; оне, дакле, вере, која вас даље учи, да кад судбоносни дан дође, све за отаџбину пожртвујете, јер, најзад, све што имамо и својим називамо, коме другом дугујемо ако не њој — општој матери нашој?

Но има, браћо, поред осталог још један и то врло важан моменат, који треба да вас руководи од сад, да и у будућем свом животу у пожртвовању према отаџбини увек будете одушевљени, увек врло издалени за опште ствари. Тај врло важни историјски моменат, ви га већ знате, сви га већ знамо, јесте онај епохални чин у нашем новом државном животу, јесте оно модерно велико државно начело, које је недавно и у нашем Уставу земаљском изречено, — а то је: *да су, без изузетка, сви Срби пред законом једнаки!* Дакле, уписано је, најзад и у нашем основном законнику државном оно, што давна већ беше и у срцу наших суграђана, који нас сматрају као заслужне да с њима у праву под-

једнаки будемо. — О, давнашњи идеале мој! О, божанствена идејо! О, узвишена и величанствена моћи духа људског, која све више и више себи пута крчиш, па си, ево, и код нас већ свога достојног земљишта нашла!

Усљед новог, дакле, слободоумног Устава нашег, којим су у опште овој земљи дата највећа и најпространија права, која се само у најпросвећенијој данас држави замислити могу, — нестало је на свагда донде постојећа ограничења за нас Србе Мосијевце. Од тада је и нас, целом свету на видик и српском народу на част и понос, земља ова пригрлила истинском својом материнском љубављу, па нас и сунце отаџбине наше сада боље и подједнако својим чаробним зрацима обасјава, подједнако својом топлотом загрева, а сви ми без разлике вере, као синови њени, са подједнаком надом и поносом на њу помисљамо, нападајући свој дух неизмерном божанственом слашћу. — А знате ли, браћо, шта то све другим речима значи бити равноправни са свима осталим грађанима у овој земљи? Значи много, врло много! Значи, да ћемо од сада, у будућем свом животу моћи слободно уживати поред политичких и сва грађанска права, која су нам пређе закраћена била, као што их, хвала провиђењу, и сада већ сви подједнако уживамо; значи даље и то, да ће дични синови ваши поред осталог од сада моћи са поносом — усљед новог друштвеног положаја, којим им је широм отворено благодетно поље за свако оправдано и племенито ревновање, за сваки частан и узвишен позив у земљи овој, — ведро и много слободније погледати на своју будућност, сачекати је и обезбедити како

најбоље знаду, само ако се они иоле за то способним осећали и достојним показали буду. А по себи се разуме, да ће првима између њих у томе у неколико можда теже ићи, као што то обично и бива при сваком почетку, док се потпуно не ослободимо предубеђења и предрасуда традицијом задобивених, а којих постепено и неприметно нестаје међусобним зближењем и што бољим упознавањем, као оно што и у природи постепено нестаје мрака, кад засину величанствени зраци благодетног сунца, благодетног просвећења. — С тога аманет вам свети, о ви добри родитељи, да децу своју што боље изобразите у духу народном, те да дух народа српског и милозвучан језик његов, што боље упознаду. — То им дајте, па сте им довољно дали, па сте им све дали, па сте их за навек спасли; јер им, верујте, дадoste најбољи компас у животу, — благодетно и чудотворно средство, којим ће у име Бога убрзо и сигурно задобити моћи срце сваког брата Србина, сваког родољуба ове земље! —

А сада на завршетку, господо и браћо, благодарећи вам најусрдније на поклоњеној ми пажњи вашој, нека ми је као патриоти дозвољено, да у овој свечаној прилици дадем слободна израза оним бурним осећајима, који ми свом сиљном душу обузимају, свагда, кад год у ову варош долазим, те и овде као по осталим местима рођеним очима својим посматрам пријатељске ваше узајамне односе у друштву без обзира на веру, која вас једино иначе раздваја. Гледајући такове дивне појаве, душа ми осећа неисказану милину и сласт, па усрдно Свевишњем за то благодарећи у усхићењу своме

тајанствено узвикујем : „О, драга и слатка до-
мовино моја ! О, мили и преблаги Боже мој !
Ти, који си свесилни, Ти им на свагда одржи
и све већма и већма ојачај нераздвојном везом
пријатељске односе у животу, те да тако ве-
чито поживе у братској слози и узајамној љу-
бави, као што им то донеста и пристоји, јер су
сви без разлике синови једне исте мајке, —
миле и драге отаџбине Србије !“

Сада драга браћо, овако у храму саку-
пљени и уједињени, испунимо своју свету дуж-
ност и помолимо се усердно Свевишњем :

Да нам благослови и моћном десницом сво-
јом на свагда штити општељубљеног нам Миро-
помазаника дичног и младог Краља Александра
I. и Његов Краљевски Дом !

Да узданицу Српства, Краља нашег још
дуго и дуго поживи и славу му све већма и
већма увелича на дику и понос целог народа !

Да нам штити и у свему благослови и милу
отаџбину Србију и цео српски народ, с којим
живимо у миру и љубави, те да ускоро дожи-
вимо потпуно остварење српског идеала !!!

Б Е С Е Д А

изговорена 22. Фебруара 1890 год. у славу обновљења
Српске Краљевине у старој синагози приликом прире-
ђеног свечаног благодарења од стране оvd. црквено-
школске јеврејске општине.

Поштована Господо и браќо!

Почаствован од стране општине наше, ево, да и ја са овог светог места проговорим коју врло скромну у славу данашњег дана.

Свечан је и врло узвишен данашњи дан. По свима храмовима премиле отаџбине наше дижу се данас најусрдније и најтоплије молитве благодарности према свевишњем Творцу у славу обновљења Српске Краљевине, одејаја некадање српске славе и величине, приближења његовог историског Идеала.

Помисао на то, силно потреса срце свакога Србина, сваког верног сина ове од природе тако романтичне, а по положају своје тако важне земље. Њега обузимљу осећања превеликих дужности, особитог признања и дубоког поштовања, јер му сопствена историја казује, да је судба народа српског пуна поуке; јер је народ српски претрпио доста болова, јер је он у свом животу долазио до врло великих и тешких искушења, сносио беспримерним јунаштвом дуго и тешко робовање, при коме би заиста подлећи морао и много већи и много силнији од њега народ. Али, за све то време, он ипак духом клонуо није, нити наде губио, да ће му једном лепши дани засинути, да ће све то преболети и да ће најзад српски Геније опет ускренути. — И, заиста, после дуге и тешке

ноћи освануше бољи дани, јер џиновске напоре његове Провиђење круниса сјајним успехом, — *ускрснућем нове српске државе.*

С тога нека је на данашњи дан вечита слава сваком Србину и српском јунаку, који је својим животом и пожртвовањем знатно допринео *остварењу нове српско државне мисли.*

Али, више свега, мислим, да сваког Србина у овом магновењу једна мисао радосно усхићује и понос му народни што већма узноси, а то је историски факт: *да је мисао о новој, самосталној, политичкој српској држави потпуно оличена у дичној Династији Обреновића и од Ње нераздвојна; и да говорити о обновљењу, развоју и свестраном унапређењу отаџбине наше, као и народа српског значи то исто, што и говорити: о славној историској величини владајућег Дома Обреновића.*

Светкујући данас ову општу народну свечаност, ми се с усхићењем сећамо оног величанственог тренутка, када је народ српски потпуно свестан некадање своје историјске величине а вођен у независној и проширеној својој драгој домови и великом мудрошћу и узоритим родољубљем дичног свог владара тада Књаза Милана, дао целом образованом свету видљива израза потпуне своје народне самосвести. На понудив истог свог витешког владара светлом круном Немањином, обновио некадању Српску Краљевину у лицу свога Краља Милана првог.

А данас када на узвишеном српском престоу гледамо Његовог даровитог Сина, чедољубљеног Свог народа, Кога прати благослов Божји још од првог тренутка како је света

угледао, Генија нове подмлађене Србије, Првога Краља Миропомазаника, Његово Величанство Краља Александра Првог; а уз владалачки престо до Његовог пунољетства мудре Му намеснике, окружене народном патриотском владом, којој је у део пао врло тешки али уједно и судбоносни задатак: да на основима новог слободоумног устава препороди и консолидује српску државу у савременом духу народном; — данас, велим, када сви без разлике ужи вамо благодети оне наше миле отаџбине вазда вођене родољубљем и мудрошћу дичних владалаца из Дома Обреновића, који, уздајући се у Бога и у стару срећу Обреновића, увек беху потпомогнути трудом, свешћу и племенитим пожртвовањем оданог им народа српског, — зар нам, данас, дакле, не испуњава душу светла историска успомена на Таковског превеликог јунака, Оца ослобођене Србије, оснивача дичне нам владајуће Династије — *Кнеза Милоша*, кога Бог посла српскоме народу као спасиоца и анђела хранитеља, баш у тренутку највећег свог очајања, *те му с њим засину народно ускрснуће*, када је по свима знацима изгледало, да ће за навек подлећи своме вековном душманину? Да, господо и браћо, свечаност нам је ова тим дражија, потвунија и значајнија, сећајући се уједно и тога великана, светила на хоризонту српском, тога првог оснивача данашње државе српске.

Браћо саверници!

Следујући примеру осталих синова ове земље, ево се и ми сакуписмо у нашем храму, у овој синагози, као једином месту у коме се

по вери одвајамо од осталих својих суграђана, да такође светкујемо данашњу општу народну свечаност. И, ако ико, то ми Срби Мојсијевци имамо заиста разлога, да се радујемо данашњем дану. Јер, после великог епохалног догађаја у нашем најновијем државном животу, после проглашења слободоумног устава, којим су дата најпространија права свакоме без разлике сину ове земље, — нестало је на свагда и неких донде постојећих ограничења за нас Србе Мојсијевце. У осталом са самом појавом владајуће Династије Обреновића на српском престолу, скопчана су уједно и најпространија права Срба Мојсијеваца у овој земљи. Јер је и по самом казивању наших старих још велики Милош у свакој прилици предусретао Србе Мојсијевце особитом љубазношћу и беспримерном толеранцијом, називајући их у одушевљењу својим „вредним староверцима.“

С тога, браћо, као аманет свети, обожавајмо и љубимо милу отаџбину Србију, гајимо увек безграничну љубав и нераздвојну оданост према узвишеној Династији Обреновића и толерантном народу српском, који нас сматра као браћу своју. — *Нека нам за то као прадедовска вера буде свето све што је српско и такво име носи. Јер и земља ова, у којој живимо, и држава, којој служимо и закони земаљски, којима се као елемент реда и законитости, увек покоравало, па и само народно образовање, које нас просвећује, — све је то српско и за нас свето. Ту су најзад и миле наше колевке, ту и свети гробови наших старих, ту почетак а ту и крај живота нашег!*

Драга браћо! Завршујући ову свечаност, овако сакупљени, испунимо своју дужност и помолимо се усрдно Свевишњем:

Да нам благослови и моћном десницом својом штити опште љубљеног нашег Миропомазаника, Његово Величанство, дичног и младог Краља Александра Првог, Његов Краљевски Дом и све Његове доглавнике!

Да нам штити и у свему благослови милу отаџбину Србију и цео народ Српски, те да доживимо још много лепших дана! Амин.

Б Е С Е Д А

изговорена при свечаном благодарењу 22. Фебруара
1894. године у 4 сахата по подне у старој овдашњој
синагози.

REVISED

THE HISTORY OF THE UNITED STATES
FROM THE BEGINNING TO THE PRESENT
BY CHARLES C. SMITH

Поштована Госиодо и браћо!

Када се са сличних светих места по свима храмовима премиле отаџбине наше слушају данас језгровите и значајне речи најузвишенијих великодостојника црквених, пала је, ево, у недостатку свештеног за то лица код нас, мени у део патриотска дужност, да у име представништва ове општине проговорим коју врло скромну у славу данашњег дана, у славу проглашења и обновлења Српске Краљевине.

Ево, дакле, где се скоро већ своје крају примиче данашњи велики дан, по своје значају и успомени један од најсветлијих дана у историји српског народа. Он нам се у свој велељепности својој преставља као нека величанствена идеална споја између светле и мучне некадање прошлости, бурне садашњости и несумњиво сјајније будућности; као заветна света књига и јеванђеље српског духа и свести из ког треба да читамо и добро утувимо рођена дела своја, те да из њих самих црпимо најбоље искуство за што сјајнију и достојнију будућност српску.

Нека је за то на данашњи дан, као дан највеће народне свечаности вечита слава сваком врлом Србину и историјском јунаку, који је делом ма у чему допринео остварењу нове

српско-државне Мисли, обновљењу Српске Краљевине.

С тога сваки свестан Србин и пријатељ отаџбине с радошћу поздравља и дочекује данашњи дан, који га у многостотине потсећа на некадашњу његову историјску величину. Под таквим пријатним утисцима патриотским, он се свом душом својом узноси узвишеном мишљу превеликих дужности, слушајући зар пророчански глас рођене историје његове, која му свесилно преклињући вели :

„Чуј ме мили народе српски ! Нека се над твојом драгом отаџбином ма колико вију топли облаци; нека те моментално спопадну сви могући болови ; нека се противу твоје националне екзистенције сустичу најжешћи елементи ; нека те најзад са свију страна крвни твоји непријатељи стегну, ти се ипак не бој, не клони духом, нити наде губи. Јер знај, да ћеш у будућности ипак ти бити тај народ на балканском полуострву, коме је по свом природном и врло важном положају намењено, да на југоистоку Јевропе игра улогу светско историјског значаја.

„За то појми и добро утуви сву озбиљност ситуације своје, па патриотским радом и неизмерним пожртвовањем буди вазда на опрезу и припреман, да и на делу потпуно осветлани историјски образ свој, те да цео образовани свет и појми и увиди: да твоја мила отаџбина фактички није, не ће и не сме ништа друго да буде по прави Српски Пијемонт на истоку. Јер прво твоје ослобођење тако херојски и с највећим самопрегоревањем отпочето у уским границама Србије још у почетку овога века, потпуно своје идеално остварење, — уједињење

целог раскомаданог Српства, — ишчекује тек од твоје велике, модерне, сложне и снажне, ратоборне Србије. —

„У том великом питању будите сви сложни, као рођена браћа што сте. Зближите и уједините срца ваша. Идентификујте у једну општу свету идеју сву вашу интелигенцију, све народно биће ваше, — јер то с правом од свију вас захтева мила и заједничка мати, отаџбина Србија, којој једино и припада све што имате и својим називате. А кад ова света идеја у вама у тој мери преовлада, да вам она најзад постане насупрним хлебом и свакидањом топлим молитвом којом напајате дух свој, онда, и само онда, показаћете се достојним синовима врлих предака својих, те не ћете бити више у опасности, да вас нагла светска утакмица са свим прегазни. — Аманет вам, дакле, још од прадедова свети, да [на ту своју националну светињу никад не заборавите.“

То је, господо, што се тиче идеалне оцене будућности.

Но шта нам вели, бурна садашњост преко које и прилазимо бућностиуд?

Пре свега нам патриотска дужност налаже, да у опште, у самом интересу угледа и части отаџбине на спрам осталих држава, будемо у својим посматрањима, што умеренији, што блажији. А иначе, цела ова наша озбиљна зар садашњост, поред све своје пролазне узрујаности, поред свег свог страсног трвења и живљег покрета у народу, не треба да застраши праве наше интелигентне и озбиљне родољубе, који врло добро знају и увиђају, да се цео тај

бурни процес има више или мање сматрати као резултат убрзаног државног живота нашег, што се скоро увек до сада под ванредним околностима и у разноврсном правцу нагло развијао. — Уз то знају још, да је народ наш и по самој природи својој плаховит, врло бујан и срчан. Романтична га клима његова често пута и сама веома заноси, те га због тога по кашто донекле ваља мудро и патриотски подржати, па ће се опет у брзо повратити, док и сама про света поступно и неприметно своје не учини. — То му, мислим, у осталом и саме његове националне лепе песме и традиције казују.

Али, и поред свега тога, наша отаџбина са својим већ у довољној мери јаким државним организмом, ипак и сад потпуно одговара свима међународним захтевима модерне једне државе јевропске, па јој се у том погледу нема шта замерити.

Из свега овога сваки мислени Србин и родољуб, који искрено верује у Бога и у добру судбину свога милог народа, а није песимиста, може извести тај морални наук: да српскоме народу није зар за доста било досадање искушење, па му Провиђење шаље још ради бољег усавршавања и лепше будућности.

Па нека. — Можда је и то на добро. Кажу, да кад се много нешто смркава, онда је зора већ ту. Тако ће, ако Бог да, и с нама бити. Српски Геније јоште живи. И у пркос свима предајама, живеће он у нама вечито, па ма се како ми иначе у убеђењу и начелима мимоплазили. Живеће и за то, што је то врло угодно и самом Провиђењу. Јер, ено, где нам

оно још од почетка народног ослобођења у добар час посла сретну звезду водиљу у дичној Династији Обреновића, бали у оном тешком тренутку, када је се српско небо већ са свију страна страшно натунтило било, те је, због изгубљених првих озбиљних покушаја у борби, изгледало, да ће српско име опет за навек потамнити, да ће морати опет подлећи своме вековном душманину. Јест, дакле, истина, да је се тада српском народу за мало само веома смркло било. Али му после оне тамнине тим дражије и величанственије озари сунце нове српске слободе. тим му јасније засину право народно ускренуће у лицу свога таковског превеликог јунака и народног избавиоца, Милоша, тога великана и оца ослобођене Србије а оснивача дичне нам Династије Обреновића.

Господо! Несумњиви је, дакле, историјски факт: да је светла мисао о новој, самосталној политичкој српској држави потпуно оличена тек у владајућој Династији Обреновића и од ње готово нераздвојна. С тога говорити о развоју и поступном културном унапређењу миле наше Отаџбине, мислим, да то исто значи, што и посебице говорити о неизмерним заслугама мудрих наших ментора и владара из славног Дома Обреновића, који нам, уздајући се у Бога и у стару своју срећу, а потпомогнут вазда још родољубивим трудом, свешћу и племенитим пожртвовањем љубљеног и оданог Му народа, пружа најбоље наде и гаранције за славну српску будућност.

Господо и браћо! Ево већ преко једне деценије, како народ српски с радошћу и уسخи-

ћењем светкује ову ретку свечаност. Али му је, мислим, овогодишња свечаност у толико милија и дражија у колико зна, да га она сад први пут затиче у пунољетству првог свог Миропомазаника и општељубљеног Краља Александра, кога благослов божји прати већ од првог тренутка како је угледао света. Јер, као што знамо, Његово светло рођење пада баш у време проглашења првог нашег рата за независност. Анђели небески као да му већ од првог тренутка наговешћују : да ће Он можда бити тај највећи Српски Геније нове подмлађене Србије на кога су пали први зраци Нове Српске Слободе ; да ће Он бити тај Богом намењени Велики Србин на чијем ће светлом лицу у будућности једном можда заблистати давно испчекивани Идеал Српства. Та с њим се Србија и данас већ подицити може !

Ал су слабе и незнатне моје речи, кад хоћу да говорим о нашој узданици, о младом нашем Краљу ! С тога се на Њега, који је ипак оличена мудрост и енергија, с правом могу применити знамените речи бесмртног псалмисте, који вели :

„Шивити езер ал гибор, аримоти бахур меам. Мацати Давид авди, бешемен кодши мешахтив...“, што значи : „Послах помоћ јунаку, узвисих изабраника својега из народа. Нађох Давида, слугу својега, светим уљем својим помазах га. Рука ће моја бити једнако с њим, и мшица моја кретиће га. Неће га непријатељ надвладати, и син безакоња не ће му досадити. Потрпу пред лицем његовим непријатеље његове, и ненавидице његове поразићу. Истина је моја

и милост моја с њим; и у моје име узвисиће се Престо Његов, Пружићу на мору руку Његову и на реке десницу Његову. Он ће ме звати: Ти си отац мој, Бог мој и град спасења мога. И ја ћу га учинити првенцем вишим од царева земаљских. До века ћу му хранити милост своју, и завет је мој с Њим веран.“

Браћо саверници! Ево где се и ми, као верни синови отаџбине, сакуписмо у овом нашем храму, као једином светом месту, по коме се од осталих милих наших суграђана одвајамо, да такође у данашњем највећем празнику народном, топлим молитвом својом одамо Свевинињем најуверљивију захвалност на указаној великој милости дичном нашем Краљу, отаџбини и народу српском.

Овако један свечани моменат, видећи вас лепо на окупу, подсећа ме у многоме да други један код нас врло грандијозан религијозан моменат највећег нашег празника, „дана покајања“ — јом кипур, — када баш у сличном часу најстарији свештеник призивајући на завршетку молитве Бога у помоћ милозвучним својим гласом пун уехићења са овог места громовито узвикује :

„Ел пора алила, амци лану мехила бешаат авецла.“....

„Ти силни Боже, што делима људским управљаш, услини данашњу завршну молитву нашу, — избави нас !

„Сви Срби на те очи своје данас управљамо, пред престолом твојим најузвишенија осећања своја неказујемо, — спаси нас !“

Господе и Боже преблаги, благослови и моћном десницом својом штити опште љубљеног нам Миропомазаника, личног и младог Краља Александра Првог, Његов Краљевски Дом и све искрене и верне саветнике Круне Његове!

Штити нам и у свему благослови милу и драгу Отаџбину Србију и цео народ српски, те да ускоро сачекамо много лепше дане! Амин.

Б Е С Е Д А

изговорена при свечаном благодарењу у славу обновљења Српске Краљевине 22. Фебруара 1897. год. по подне у пожаревачкој Јевреј. синагози.

Поштована господо и браћо,

Српски народ међу свечане дане своје, броји доста дана у години. Али и поред свега тога, ипак нам се чини, да данашњи дан по својој великом значају и особитој важности превазилази све остале дане, јер је то права народна свечаност над свечаностима, дан готово најсветлији у новијем животу његовом. Он га потсећа на све, што је свакоме Србину и верноме сину ове тако лепе и доста напашене земље од вајкада било најсветије, најузвишеније, најбожанственије. У њему се усредсређује оно, што слабе наше речи, ма и у краћим потезима, не могу довољно да изразе. Оличава се у њему оно, дакле, што Србин у дубини велике душе своје само осећати, — али не и неказати може. Јер, и успомена сама на данашњи велики дан, када је народ српски пре петнаест година, давнијем целом образованом свету видљива изрази своје народне самосвести, испунио још од Косова давнашњу своју жељу обновљења и проглашења славне некадање српске Краљевине, — потсећа и оживљује раздрагано срце Србиново на све оно, што је узорито, племенито, идеално. И зар је чудо какво, што се Србин, под оваво пријатним утисцима, заблагодаривши најпре из дубине душе своје Свевишњем на

указаној му милости и успеху и нехотице узноси у више сфере, те душевним очима својим посматра у визији грандиозну националну перспективу: где се на једној страни, боравећи дубок свети санак, спокојно одмара неизмерни низ све само опробаних великих Срба, узоритих јунака и одважних челничких карактера, који су као жива историја славним својим делима на далеко ван граница отаџбине по свету проносили чувену некадању српску славу и величину. — Овакве своје светле историјске прошлости, српски ће се народ заувек моћи са особитим поносом сећати. па из ње, као са најбистријег, кристалног и непомућеног извора, — инспирацијом енергије и надмоћности великих карактера, — црпети најбоље искуство, како за врло бурну своју садашњост, тако и за несумњиво још светлију будућност. Јер, српски народ, међу многобројним таквим његовим узор-синовима, има баш на кога и да се угледа, — на ђенијалне и врло одушевљене његове јунаке и истрајне мученике, који су неизмерним својим пожртвовањем, узоритим самопрегоревањем и особитом љубављу и преданошћу и хтели и умели, да се свесрдно жртвују за златну слободу и човечанска права милога народа и драге отаџбине. — То преставља време до пропасти прве Српске Краљевине.

У продужењу исте визије, указује му се даље, на хоризонту мутно српско небо, врло густ и простран облак, — *стовековно српско роиство*, — претећи, да својом тамнином скоро за навек помрачи српску будућност, скоро са свим угаси очајни живот и врло мучну егзистенцу доброг народа српског. —

Јест, донекле и било тако. То већ сви из историје наше знамо. — Али је ипак чудотворном божјом моћи, баш из те тамнине следовао спас његов. Јер, над народом српским и у самим моментима највећег искушења, као да лебди сам Бог Саваот, коме и ако је зар угодно, да српски Геније, — можда на добро његово, — донекле трпи и страда, али не и да угине.

За то се одмах за тим даље опажа, како се наоблачено српско небо опет поступно разведрава, како мрачног облака нестаје, па му се на лепом хоризонту место свега тога указује дивним зрацима обасјана импозантна слика неумрлог српског јунака над јунацима, ненадмашног националног хероја у коме је најбоље персонифицирано и оличено традиционално народно савршенство — *и храброст и интелигенција и идеализам* — показује му се, дакле, чаробна слика вековечног див-јунака, Краљевића Марка, који му, будући се иза сна, пророчанским својим гласом громко проговара:

„Чујте мила и верна браћо моја! Не могу више мирно санак боравити. Доста сам већ вековима сневао. Време тешког искушења вашег већ је скоро на измаку. Осећам у велико, да се већ ора приближује када ће требати, да се по милости божјој међу вама створим. — Али не! Још не. Приуговорите се најпре добро, па онда. Од вас самих зависи све. За то за сада утувите добро следеће:

„Судбоносни се дани за вашу отаџбину нагло приближују. Изгледа, да је већ куцнуо скоро за све вас врло одсудан час. Зар не чујете, зар збиља не осећате, како се на све стране из даљине, истина, још некако потајно,

али све јасније и јасније громовито ори ратоборни глас чудотворне трубе јерихонске, која вас листом позива на свети збор, под свету заставу, за спас, славу и величину миле вам прадедовске мајке Србије и осталих њених синова — целог раскомаданог Српства? Јест, сви вам од прилике знаци јасно казују, да се око вас заиста нешто врло озбиљно и судбоносно спрема и решава, према чему не смете ни ви бити равнодушни. ако сте вољни, да и даље верно сљедујете својој великој мисији. — Зато на страну све несугласице и личне зађевице, што вас понижава. Пружите брзо један другом руку, па се сложите и уједините, као рођена браћа што сте. Докажите патриотским својим радом, да сте у сваком погледу достојни врлих ваших предака, који су скоро сваку стону ове лене, плодне и врло напаћене земље, крвљу својом оросили морали, док су је од крвних непријатеља тешком муком силом себи извојевали.

„Нека, дакле, на свагда међу вама угине свака мржња и освета, па овлада божанствена љубав и слога, која ће непријатељу и душманину страх и ужас задавати а вас све већма крепити и величати. За то вам патриотска и најсветија дужност налаже, да добро појмите сву озбиљност врло критичне ситуације своје. И, никакво чудо, јер је географски положај ваш и врло важан и врло примамљив. Самим је Провиђењем намењено, да положај Србије на Истоку буде оно, што и положај војника на мртвој стражи, коме је најозбиљније и под највећом строгишћу поверено оно, што је најсветије. *Улога је ваше отаџбине светско-историског значаја. Србији је поверен кључ, којим се*

отварају чудотворна врата за прелаз на Исток, куда цео цивилизовани запад и нагли у жељи, да му сада широм врати стоструко некада од њега позајмљену првобитну културу човечанства; да светило и божанствени огањ чисте науке и под утицајем благодетне просвете вековима припремљено савршенство друштва опет врати, одакле је и позајмљено било. Јер нам неумитни и беспристрасни највећи судија — повесница света, па и наша, открива свету тајну: да народи са лица земље све донде не ишчезавају, док најпре извршивши своју мисију у човечанству бесмртну душу не предаду другим генерацијама. У човечанству се, дакле, ништа не губи. У њему сваки народ оставља траг путање своје, којом греди великом светилишту и храму светске цивилизације. И они, предајући, тако рећи, из руке у руку пехар човечанског живота, пуне га драгоценом крвљу својом, радосним а и горким сузама својим, националним идејама својим, тајанственом есенцијом душе своје, приносећи на тај начин заједнички свој удео на неизмерном бојном пољу — историјом света названом. А то све, за што? за спас и прогрес човечанства, за вечну славу и величину премилостивога Бога Саваота.

„По истом основу и српски народ чека велику мисију. Вели Српски Орао узлетео је високо над Србијом, па сада живо аргусовим очима својим посматра цео тај историски процес између Истока и Запада, јер остварењу српског идеала истом сада по најозбиљније на сусрет идете. — Будите за то истрајни у великим некушењима, као што вам то и доликује. Видите ли, како су са свију страна врло озбиљно управ-

љени погледи на вас, на вашу отаџбину, па вас добро посматрају и цене? За то мудро и патриотски. Будите на опрезу. *Докажите по ново целом образованом свету, да сте ви и на делу, да је ваша отаџбина по једнодушној тежњи и жељи свију вас ирави Пијемонт на Истоку, и да за ту велику идеју — Уједињења Српства — свесрдно залажете све ваше, — и живот и имање.* И опет вам најзад, велим, да од вас самих скоро све зависи. И само сложено, па сте свој прадедовски свети аманет извршили. А и хоћете, ако Бог да. Јер српски Геније јоште живи и живеће непрестано, док се српски Идеал потпуно не оствари.“ —

Ето, господо и браћо, каквим се мислима данас заноси сваки Србин, цео народ српски, славећи дан проглашења и обновљења своје Краљевине. — Ето, шта у својој племенитој души осећа данас, када се скупљен по храмовима премиле отаџбине, моли Свевишњем за његову превелику милост и благослов: да што скорије испуни праведне и племените жеље доброг народа српског. — Ето, најзад, за што народ српски данас у усхићењу обузимају осећаји превеликих дужности како према себи самом, тако и према свом витешком Краљу и отаџбини, па се дубоко тронут очима небу управљеним из дубине душе у искушењу пита: *Шта ће? Како ће?*

И, гле! Шта то би? — Шта ли то на небу опази, те га толико привлачи, поглед зауставља а у лицу све више и више разведрава? По очима му се познаје, да је у души сада врло срећан и спокојан. За што? Јер је, ево, уочио једну звезду врло сјајну, звезду водињу,

компас и ментора живота свога. — Име је звезда : *Велики Милош*. — *Таковски јунак* — *Избавитељ српскога народа*. — *Оснивач моћне и срећне Династије Обреновића*.

Он још гледа. — Па, шта види даље? Уочио је још неколико сјајних звезда Име им је : *чланови светле Династије Обреновића*. —

Да ли је још што уочио, кад се већ толико задубио? Јест. Уочио је још једну, скоро најсјајнију звезду. Чисто не може од ње да се одвоји, толико га заноси, привлачи, очарава. Види му се на ведром лицу, да би чисто хтео да га ова звезда свуда прати и пут осветљава, па да никад не залута. — Види ли се име те звезде? Стоји јасно божанственим зрацима и као сунце јарко обасјано светло име : *Александар I*. — *Српски Александар Велики*. *Душан Силни*. — *Први српски Мироползаник*. — *Највећи Српски Геније*. — *Српски Идеал*. — *Славни Обреновић V*.

Јест, господо и браћо, божја је воља била, да народу српском, — баш у тренутку, када је он у почетку овога века мислио, е ће га услед многих његових тадањих недаћа, са свим са лица земље нестати, толико се јако српско небо било наоблачило и натуштило, — опет освану лепши дани. Јер, ево, где му посла свога анђела избавиоца — Великог Милоша, да својом превеликом мудрошћу и ванредним државним даром од распарчане и дуговечним ropством скоро са свим поништене и угњетене незнатне Србије, — створи челичну, здраву, младу

и храбру државу српску. И пошто је најпре, ослободивши од непријатеља на основу узајамног споразума са српским својим народом закључно свети савез узајамне верности и оданости на вечита времена, — оставио му као добар и веран отац у наслеђство, као најбоље знамење вечите слоге и љубави, највећи стуб и ослонац државни, најскупоценији адиђар са Леванта, најдрагоценији брилијант се запада, — *предао је, дакле, српском народу у аманет срећну своју Династију Обреновића, да се њоме вечито дичи и поноси!*

И Бог је благословно свето дело руку његових. Јер, ево, где под Светлом Његовом Династијом од некадање малене али врло ратоборне Србије, од некадањег, тако званог, турског пашалука, после дугих и тешких напора, — доживесмо, да се наша мила отаџбина, данас с правом уздигне на ранг и достојанство савремене европске државе; да буде, дакле, виђена Краљевина, која се поноси, што суревњиво може да одговори свима захтевима једне потпуно образоване европске државе.

Дакле, утувимо, као вечито знамење: *да једино у створеној, чврстој, државној мисли у самоме крилу Династије Обреновића, дакле у мудрој по традицији, развоју и неговању те исте мисли — као врло нужне и неопходне, монархичне, државне мисли — од стране свију светлих чланова Династије Обреновића, и лежи потпуни сунас, слава и моћ за све већи напредак народа српског, његове отаџбине Србије — тога Пијемонта на Истоку. —*

О, Боже! Кад ли ће једном осванути тај велики дан, када ћемо по свршеном делу са

правим самопоуздањем као по своје рођеном земљишту пролазити моћи кроз све оне земље, које су по историском предању некада била српска; када ћемо се, дакле, с поносом моћи приближити светим моштима и гробовима свих наших великана, па оросивши их топлим сузама својим, са највећим пијететом у знак дубоког признања и захвалности из дубине душе узвикнути моћи:

„Почивајте мирно, о ви, врли очеви и преци наши! Ево, где смо, као достојни следбеници ваши већ скоро крају привели отпочето ваше велико дело, дело народног ослобођења и уједињења целог Српства. Устаните, дакле, на видите, како у свему уздигосмо и увеличасмо достојанство и славу наше миле отаџбине Велике Србије.“ —

И док тај моменат не наступи, не може се сматрати да смо свој аманет као Срби извршили. — Али, као год што је Провиђењу врло угодно било, да у почетку овога века велики Милош удари први камен — темељац на величанственој и здравој државној згради, која се најпре звала *Кнежевина* а сада *Краљевина Србија*, — тако ћемо, ако Бог да, сад већ на измаку овога века под врло мудрог владавином витешког нашег Краља Александра I., доживети, да рођеним очима својим гледамо довршетак исте грандиозне државне зграде, која ће се звати не *Кнежевина*, не *Краљевина*, већ *Велика Српска Царевина*, која ће обухватити цело Српство и све оне простране земље, које су по предању од вајкада већ и биле српске.

Браћо саверници! Ви сте се по светој дужности према вери, Краљу, Отаџбини и народу српском, коме и припадате, ево такође скупили у скромном овом вашем храму, као једином светом месту, у коме се по вери од милих својих суграђана одвајате, да Свевишњем одате топле молитве у славу данашњег великог дана. Данас вам је молитва у толико торжественија, јер је Богу управљате, по религији вашој најсветијег дана, — „Шабат јол, тов“ — Суботом, јер је ово први пут да Проглас Краљевине, баш на сам дан Суботе пада. — Добро знамење. —

Но шта рекох, да је то једино место, у коме се ви одвајате од осталих ваших суграђана? О Боже! Не. Ја сам погрешно, јер, ево, где вам и овде тако многобројно сједују. — Какав импозантан призор праве српске толеранције! Какав сјајан и грандиозан одзив у појимању грађанских, узајамних, светих дужности! Хвала вам. —

Такви се величанствени моменти дају само осећати, али не и исказати, јер кад је срце од милине препуно, онда уста не могу да проговоре.

Видите ли, дакле, браћо саверници, шта је то *на делу племенитост и толеранција велике српске душе?* Видите ли, дакле, шта то значи *de facto* свесрдно исповедати оно велико узвишено начело, „да је Србину брат мио, ма које вере он био!“ — *Та зар би Марко био омичена правда, да га још за рана на то његова мудра и племенита велика мати Јевросима упутила није?*

Том узвишеном примеру, што вам и додикује, поштована господо, благодарехи саветима

матера ваших, следујете, ево и ви, када се данас тако братски, више него братски, топло одазивате. — Хвала. — Нека Свевишњи одржи и учврсти за навек такове узајамне братске односе, јер је то добит и за саму отаџбину.

Овако усхићени, господо и браћо, помолимо се заједнички Свевишњем, па из дубине душе наше ускликнимо сложено сви :

Алелуја! Алелуја! Алелуја!

*Слава витешком нашем Краљу Александру
I. и Светлом Његовом Дому!*

*Слава Отаџбини Србији! Слава народу
српском!*

Амин.

